

CENTER FOR PUPPETRY ARTS

Artikelförfattaren utanför Center for Puppetry Arts.

Center for Puppetry Arts är idag USA:s största icke kommersiella organisation ägnat enbart åt dockteater och ligger i det s k Midtown i Atlanta, ett blandat område med skyskrapor, en tiofilig huvudled och vil-
laområden.

Jag kontaktade dem och presenterade mig som UNIMA-medlem och sa att jag ville berätta om deras verksamhet på UNIMA-Sveriges hemsida. Vi fick ett mycket bra mottagande av Kristin Haverty, en trevlig kvinna som var både producent, dockspelare och musiker i centrats egna produktioner. Hon tog sig tid och berättade om hela verksamheten, ordnade rundvisning i alla delar av verksamheten, samt fribiljetter för hela familjen till kvällens föreställning.

Organisationens devis är "inspire imagination, education and community through the global art of puppetry", och startades i en gammal nedlagd skola i liten skala år 1978 av Vincent Anthony, en ung dockspelare som turnerade med marionetteater. Han anade antagligen inte hur stort det skulle komma att bli!

Sedan dess har det växt kontinuerligt med fokus på produktion, visning av föreställningar, museum, arkiv och utbildning. I samband med olympiaden i Atlanta 1996, då det byggdes flera arenor i staden, fick centrat extra medel för att de medverkade med föreställningar i samband med spelen och detta gav möjlighet till att utöka verksamheten avsevärt. De fick tillgång till ytterligare gamla industrilokaler i anslutning till de tidigare husen och kunde också göra tillbyggnader.

Nu är centrat ett stort komplex med klimatanpassade rum för arkiv och museiförråd. Idag arbetar cirka 80 personer här inom centrats olika verksamheter.

Dockor från hela världen

Museet har öppet alla dagar i veckan utom måndag med guidade visningar både för allmänhet och för skolor. Det finns två fasta utställningar. Den största är "The Global collection" med dockor från hela världen, både historiska och nutida. Man kan se exempel på vietnamesisk vattendockteater, javanesiskt skuggspel, engelsk Punch and Judy, handdockor, stavdockor och marionetter... I samlingarna finns även någon modellteater. Det var spännande och roligt, det var massor att läsa om och titta på, så det var bra att avsätta ordentligt med tid för att ta in allt. Det var mycket ljud och musik som tyvärr blev lite övermäktigt, när de olika montrarna liksom störde varandra.

"Jim Henson collection" är en fast specialutställning om Jim Henson, skaparen av The Muppet show. Man kan beskåda dockor, bilder och filmer från produktion, verkstäder och hur hans arbete vuxit fram med fler och fler samarbetspartners och anställda. Mina barndomsminnen från mupparna på TV är att de var lite gapiga dockor, med jobbiga röster, som jag aldrig blev särskilt tilltalad av. (Fast jag gillade den svenske kocken och grodan Kermit). Nu blev jag positivt överraskad av vilken bredd och skicklighet som fanns i hans produktion, massor av olika typer av dockor och tekniker i avancerade miljöer.

Jim Hensons dockor från The Muppet Show visas på centret.

En intressant iakttagelse var att många av de till synes enkla dockorna som låg eller satt stilla i sina montrar såg ganska fula och döda ut, men när man såg filmade klipp med samma dockor i aktion, så blev det så tydligt hur funktionellt de var gjorda, skapade för TV, där de såg kul och väldigt levande ut.

Det fanns flera flexibla rum som kunde anpassas till olika typer av evenemang och tillfälliga utställningar. För tillfället var en utställning med indiska dockor under uppbyggnad,

Kelsey Fritz i det stora arkivet.

Arkiv och forskning

Under rundvandringen fick vi träffa Kelsey Fritz som (oktober 2017) är museichef inom centret. Hon visade oss det stora arkivet och forskningsbiblioteket.

Det finns ungefär 3 500 föremål i samlingarna. Det är dokumentation av föreställningar, eget sparad material, insamlat material från föreställningar runt om i världen som skänkts eller köpts in över tid. I forskningsbiblioteket finns landets största samling av böcker, manus och filmer vilket är den vanligaste dokumentationen av dockteaterföreställningar. Tio professorer runt om i USA håller på med forskning kopplat till centrat samt tiotalet övriga forskare, som skriver artiklar, avhandlingar och håller konferenser i ämnet.

Föreställningar, egna produktioner och gästspel
Centret har två scener för föreställningar med dockspel, en

mindre med 130 platser och en större som tar hela 345 besökare, bara för dockteater! Här spelas föreställningar för barn från fyra år och uppåt alltså även teater för vuxna. Centrat har ingen egen konstnärlig inriktning eller uppdrag att t ex nå en viss målgrupp vilket ger en frihet att själv välja att både allmänmännsliga teman och specifika ämnen. T ex har man tidigare gjort föreställningar om Anne Frank och om de svartas situation i en segregerad värld. För tonåringar gör man oftast produktioner med litterär bakgrund, t ex på böcker av Dickens och Poe, för det har visat sig lättast att sälja in dem då till skolorna. Det kan man känna igen som producent även här i Sverige!

Under spelåret 2016-17 spelades sex egna produktioner, varav några var nya och några var äldre föreställningar som togs upp igen. Centret tar också in gästspel. Under spelåret hade man tretton gästspel från olika håll i världen.

Här fanns också en slags residensverksamhet, där dockteaterspelare bjöds in för att få utveckla sina produktioner här med tillgång till verkstäder och repetitionslokaler. Nyligen hade en indisk dockspelare avslutat ett sådant residens.

Scenerna har stor takhöjd anpassad för marionetteater, så att man enkelt kan stå "en våning upp" utan att synas och föra dockorna. Scendjupet är anpassat för skuggspel mm. Förut turnerade centrat med sina föreställningar, detta har dock upphört, dels på grund av kostnaderna, dels för att man inte vill ge avkall på scentekniken.

Det verkar som att de har lyckats bygga upp en trogen vuxen- och familjepublik till de offentliga föreställningarna och fyller ofta salongerna.

Ridån i den mindre av två salongerna.

Vi tittade in helt kort i den största salongen, med 345 platser, där pågick bygget till den återkommande julföreställningen Rudolf the rednosed reindeer som spelats i flera år, på publikens begäran. I den mindre salongen, med plats för 130 besökare, fick vi kika på finesserna bakom scenen, där kvällens föreställning The Ghostly Dreadfuls var förberedd. Det var en musikalisk skräckvarieté med

olika hemska historier berättade med olika typer av dockspel. Det var ett härligt frosseri i lusten att använda alla sorts tekniker, för att få största möjliga effekt. Extra roligt var att alla dockspelare även var bra skådespelare, dansare, sångare och musiker. De flesta av skådespelarna på centret har en akademisk fyraårig grundutbildning i dockteater från något av universiteten i Connecticut, West Virginia eller Hawaii. Detta är ju en stor skillnad jämfört med Sverige.

I det gamla skolhuset och intilliggande byggnader finns verkstäder för dockmakeri och scenografi. Där jobbade några frilansande dockspelare med uppfräschning av dockorna till den traditionella julshowen Rudolf. De stora scenografiverkstäderna användes också som repetitionslokaler.

Brett utbud mot barn och unga

Centrat har en bred verksamhet riktad mot skolor och förskolor, framför allt inom Atlanta. Dagligen kommer skolklasser som besöker centrat, ser föreställningar, besöker utställningarna och gör ett efterarbete i något av de tre klassrummen som finns i den gamla skoldelen. Dockmakarna på centret designar enkla mallar, som är kopplade till den föreställning de just sett. Barnen får sedan måla och dekorera efter eget huvud. Just nu var det sagan om tre små grisar. Ofta resulterar efterarbetet i en föreställning som spelas in och som görs tillgänglig för föräldrar och kamrater via centrats webbsida.

Två av pedagogerna, Jeff Domke och Aretta Baumgartner.

För att sköta denna verksamhet finns det tre pedagoger med dockspelarbakgrund. Vi fick träffa två av dem, Jeff Domke och Aretta Baumgartner som passionerat berättade om arbetet med barngrup-

perna. De jobbar också och med fortbildning för lärare och förskolelärare, då de även kan göra mer avancerade dockor. Pedagogerna åker också ut till skolor längre bort och arbetar med lärarna på plats, för att få så stor spridning och effektivitet som möjligt.

På somrarna arrangerar centrat sommarläger för barn i åldrarna 8-13 år som under en vecka får göra en djupdykning ner i dockteaterns värld. Precis som allt annat på centrat är det en avgift för att delta men det finns också möjligheter att söka reducering av avgiften.

Den digitala verkstaden vid centret.

Vi fick kika in ett av de digitala klassrummen där en dockspelare höll en digital lektion med elever som var hemma i sin skola i någon helt annan del av landet. Tekniskt så gjordes detta i form av ett webinar, eller digital konferens där både lärare och elever kunde se och höra varandra och Dockpedagogen kunde ge instruktioner och följa hur de genomfördes trots att de befann sig på olika platser i USA eller andra delar av världen. Pedagogen kunde på detta sätt handleda upp till fyra klasser samtidigt när de skapar sina dockteaterfigurer eller gör en föreställning med dem.

En annan del av utbildningsverksamheten är att vuxna kan söka praktikplats, "partnership". Här kan de kombinera praktik och utbildning inom områden som dockspel, scenmästare, scen-elektronik och docktillverkning. Emellanåt erbjuds kurser i dockmakeri och dockspel för både amatörer och professionella.

Sponsring viktig del av verksamheten

Centret ordnar också barnkalas, konferenser, festivaler och särskilda evenemang för sponsorer. Varje år har man en "String Fling Gala" med festligheter, föreställningar och prisutdelningar, och vars huvudsakliga syfte är "fundraising", alltså insamling för att stödja centrets verksamhet. Centret har en separat tjänst just för att hantera sponsorkontakterna.

Ungefär hälften av intäkterna kommer från biljetter och sponsring, resterande från staden Atlanta, delstaten Georgia, och statliga bidrag, som man för övrigt är rädd att Trump-administrationen kommer att drastiskt skära ned. Centret har också ett antal volontärer kopplade till sig som också bidrar till verksamheten, t.ex. genom att fungera som publikvärdar.

Något liknande i Sverige?

Besöket väckte mycket tankar och undringar om det skulle vara möjligt att få till stånd någon liknande samlingsplats för dockteater i Sverige. Min första tanke var att det måste vara mycket svårt, eftersom vi inte har någon lång historia av dockteater för alla åldrar i Sverige. Fast så vitt jag vet, så har de väl inte det i USA heller? Så helt omöjligt borde det inte vara om det finns någon tillräckligt envis dockmakare/dockspelare som skulle orka dra igång något där man inte har nån aning om hur stort det kan bli.

Center for Puppetry Arts har en innehållsrik hemsida: www.puppet.org

Text: Karin Fichtelius
Foto: Ulf Thörn